

УДК 338.24:330.34](477)

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Плохушко А. О.

здобувач освітнього ступеня бакалавра,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6147-8947>

Теліщук М. М.

старший викладач,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7950-6957>

XXI столітті темпи та вектори розвитку сучасних економічних систем детерміновані впливом глобальних викликів, які формують нову архітектуру функціонування як національних, так і світової економіки. Економічний прогрес сьогодні в більшості залежить від комплексу вагомих зовнішніх чинників, що перебувають поза зоною повного контролю національних урядів.

Одним із ключових дестабілізуючих чинників є геополітична напруга, яка неминуче призводить до розриву традиційних комерційних і виробничих відносин. Уряди постійно стикаються з необхідністю перебудови глобальних ланцюгів доданої вартості, пошуку заміни традиційних експортних ринків та забезпечення альтернативних джерел постачання критично важливих ресурсів. Ці вимоги спричиняють глибокі структурні зміни в економіках, актуалізуючи пріоритет економічної безпеки та стимулюючи масштабну диверсифікацію зовнішньоекономічних операцій[1].

Потужним каталізатором економічної трансформації є прискорена цифровізація, яка змінила вигляд виробництва, комерційних операцій, функціонування фінансового сектору та сферу зайнятості. Застосування штучного інтелекту (ШІ), автоматизації та роботизації відкриває значні перспективи для підвищення продуктивності, водночас породжуючи загрози виникнення структурного безробіття та ставлячи вимогу неперервного оновлення професійних навичок працівників. Крім того, в умовах жорсткої глобальної конкуренції, технологічний потенціал стає одним із найважливіших економічних активів, який безпосередньо визначає конкурентні позиції та місце країни у світовій економічній ієрархії [2].

Фінансова нестабільність і глобальні економічні шоки обмежують можливості урядів у реалізації макроекономічної політики. Коливання міжнародних процентних ставок, боргове навантаження та загальна невизначеність на ринках капіталу вимагають від країн посилення мікро- та макро- пруденційного регулювання, накопичення резервів стійкості та адаптації монетарної політики до мінливих обставин. В цих умовах критично важливо досягати балансу між контролем інфляції, стимулюванням економічної активності та забезпеченням стабільності фінансової системи. Паралельно, кліматичні зміни є одним із найбільш значущих глобальних викликів, що вимагає не лише екологічних, а й комплексних економічних рішень. Перехід до «зеленої» економіки передбачає значні інвестиції у модернізацію промисловості, розвиток низьковуглецевих технологій, збільшення ефективності ресурсів та зниження екологічного сліду. Зростання витрат на екологічну трансформацію, у свою чергу, вимагає нових джерел фінансування та механізмів стимулювання бізнесу до впровадження сталих (стійких) практик. Таким чином, екологічна політика поступово стає ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності, а екологічні стандарти перетворюються на новий критерій доступу на світові торговельні майданчики.

Трансформація економічних систем як відповідь на глобальні виклики являє собою багатоаспектний процес, що включає структурні, технологічні, фінансові, екологічні та

соціальні виміри. Успішність адаптації національних держав безпосередньо залежить від їхньої спроможності забезпечити економічну стійкість, диверсифікувати джерела зростання, активно впроваджувати інноваційні рішення та створювати гнучкі механізми для оперативного реагування на світову невизначеність. У сучасних реаліях саме комплексний і проактивний підхід до реформування економічних систем є визначальним чинником, що забезпечує країнам можливість досягти економічної стабільності та довгострокової конкурентоспроможності [3].

Стійкість економічної системи України у періоди криз і зовнішніх шоків значною мірою залежить від ефективності бюджетно-податкової політики, яка традиційно виступає ключовим інструментом державного регулювання. Еволюція фіскальної політики в економіці України демонструє її здатність адаптуватися до економічних змін: від антикризових заходів під час рецесій до стримувальних дій у періоди економічного перегріву. Саме гнучке податкове регулювання дозволяє державі підтримувати макроекономічну стабільність у часи найсерйозніших викликів.

В умовах пандемії COVID-19 та подальшої масштабної війни Україна була змушена переорієнтувати фіскальні пріоритети, використовуючи нові інструменти зміцнення стійкості економіки. Серед них — податкові пільги для малого та середнього бізнесу, субвенції для підтримки медичної системи, цифровізація податкового адміністрування та впровадження електронних фінансових сервісів. Ці кроки сприяли покращенню прозорості, підвищенню ефективності державного управління та зниженню адміністративного навантаження на бізнес, що в умовах кризи стало фактором економічної стійкості.

Після початку повномасштабної агресії особливу роль у забезпеченні стійкості держави відіграла трансформація бюджетної політики. Пріоритетними стали фінансування оборони та гуманітарної підтримки населення, а основними джерелами покриття дефіциту — зовнішні запозичення та міжнародні гранти. Збереження стабільних податкових надходжень стало критичним елементом економічної безпеки. Уряд упровадив низку адаптивних податкових інструментів: тимчасові пільги, дерегуляційні рішення, спрощення адміністрування для підтримки підприємництва в умовах війни [4].

У післявоєнній перспективі ключовими інструментами підвищення стійкості економічної системи України мають стати: податкові стимули для інвесторів, які вкладатимуть кошти у відбудову зруйнованих територій; спеціальні режими для високотехнологічного бізнесу, що сприятимуть розвитку інновацій; розширення бази оподаткування для збільшення доходів бюджету; подальша цифровізація фіскальних процесів, що підвищує ефективність адміністрування та прозорість.

Важливе значення набуває також концепція «результативного бюджету», яка дозволяє: підвищувати ефективність використання ресурсів; зменшувати ризики нераціональних видатків; забезпечувати прозорість та адресність бюджетних рішень.

Отже, підвищення стійкості економічної системи України до зовнішніх шоків вимагає балансу між фіскальною дисципліною та антикризовою гнучкістю. Нові підходи, такі як стратегічне планування, адаптивність податкових інструментів та цифровізація фінансової системи, дозволяють державі не лише ефективно реагувати на кризи, а й створювати фундамент для стійкого розвитку та відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Базиліук А., Боднар О. Глобальні виклики світового розвитку та їх вплив на економічні системи. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 3–17.
2. Ковальчук Т. Технологічні зміни та цифровізація як чинники трансформації світової економіки. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21, № 3. С. 355–372.
3. Хаустова В., Кот О. Структурна трансформація економіки в умовах глобальних викликів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 12. С. 20–29.
4. Канєва Т., Стаднік О. Фіскальна політика як інструмент регулювання економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57.